

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь - бакалавр:

на тему: **«БІБЛІЙНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ І
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ»**

Виконав: студент 4-го року навчання,
Економічна теорія

051 Економіка

Мусієнко Віктор Анатолійович

Керівник: Іванова Н.Ю.

кандидат економ. наук, доцент

Рецензент: Бажал Ю.М., доктор економ.
наук., професор, завкафедрою
економічної теорії НаУКМА

Кваліфікаційна робота захищена з
оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« ____ » _____ 20 ____ р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ПРИНЦИПИ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ БІБЛІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ	5
1.1. Історія формування сучасної економіки на християнських принципах.....	5
1.2. Важливість християнських цінностей та їхній вплив на життя.....	11
1.3. Вплив Біблії на основні економічні поняття	16
Висновки до розділу I.....	19
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У СУЧАСНОСТІ	20
2.1. Застосування Біблійних принципів за основними сферами життя	20
2.2. Якість успішних суб'єктів економічної діяльності за Біблією.....	28
2.3. Аналіз сучасного добробуту та його історичних передумов	33
Висновки до розділу II.....	36
РОЗДІЛ III. СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	37
3.1. Пропозиції щодо ідеального використання Біблійних принципів для особистих, підприємницьких та державних масштабів	37
3.2. Сучасний стан України та відповідність християнським нормам.....	39
3.3. Перспективи України та шляхи удосконалення	43
Висновки до розділу III.....	45
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

Актуальність економічних принципів та управління ресурсами важко переоцінити, адже скільки існуватиме людство, стільки продовжуватиметься дослідження усього, що стосується економічного обміну і питань про те, як же покращити життя і яких принципів дотримуватися. На жаль, сучасні реалії України показали, що на лише одних економічних принципах світ не втримається, кризи усе одно стаються, проблеми з'являються і нові виклики не змушують себе довго чекати. Саме тому, є доцільним дослідити цю теми трохи під іншим кутом і йти не тільки на пряму фінансовими та економічними стежками, а копнути глибше, добратися до суті. Більше того, враховуючи те, що за стільки років релігія у сучасному житті та світі загалом не втратила своєї актуальності, можна допустити, що ті економічні принципи, що у ній знаходяться так само лишаються актуальними. Підтвердження того, що у Біблії, книзі, яка завжди асоціювалась винятково з релігійним і духовним призначенням є значна кількість місць, в яких говориться про економіку можна побачити у самій Біблії. Казимир Возний у своїй роботі “Економічні ідеї християнства: витоки, розвиток, проблеми” наводить таку статистику:

“... про багатство і багатців у Святому Письмі згадується аж 88 разів, про бідність, бідних та жебраків Біблія згадує 17 разів, золото є предметом оцінок та повчань аж 321 раз, до до срібла канонічні християнські джерела звертаються 303 рази. Крім того, 19 разів Біблія використовує категорію “гроші” 53 рази говориться про “власність” та “майно”, 42 рази про “товар”, 9 - про “прибуток”, 19 про “дохід”, 24 про різні види податків, платежів та митних зборів, 19 раз – про “ціну” у різних її тематичних та змістовних контекстах “[1, с. 22]. Більше того, книга Біблія є доволі унікальною, адже вона потрапила на сайт Книги рекордів Гіннеса у розділ “Best-sellingbook”, як найбільш читана і найбільш тиражована книга. Її тираж сягнув більше 5 мільярдів копій.

[2] Також, вона перекладена більше, ніж на 1800 різноманітних мов і протягом століть зберігає своє домінуюче положення серед усіх інших книг і по сьогодні.

Підсумовуючи усі наявні факти, можна впевнено стверджувати необхідність вивчення Біблії у розрізі економіки і фінансів.

Метою кваліфікаційної роботи є виявлення ключових біблійних принципів управління економікою і підприємницькою діяльністю.

Наукова новизна робота полягає у дослідженні Біблії в розрізі економіки, а також застосування цих принципів для аналізу економічних успіхів та провалів на особистому та державному рівнях.

Практичне значення полягає у застосуванні отриманих результатів при формулюванні рекомендацій для подальшого реформування і розвитку економіки України та обґрунтування використання Біблійних принципів.

Завданнями роботи є:

- 1) Визначити історичні аспекти економічних знань, історію їх формування та вплив на формування держав.
- 2) Виділити ключові принципи біблійної економіки щодо практичних аспектів життя.
- 3) Обґрунтувати вплив біблійних економічних законів на сучасний добробут чи занепад держав.
- 4) З'ясувати сучасний стан України на відповідність цим принципам.
- 5) Розробити ідеї щодо ідеального використання християнських принципів на кожному рівні.

Об'єктом дослідження є Біблійна економіка.

Предметом дослідження є Біблійні принципи як основа успішності економіки.

Методами дослідження було обрано аналіз, контент-аналіз, узагальнення, інтерпретація теоретичного та статистичного підґрунтя та виділення практичного застосування знайдених принципів.

РОЗДІЛ I

ПРИНЦИПИ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ БІБЛІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Історія формування сучасної економіки на християнських принципах

Біблія – це велична книга, найпопулярніша і найбільш тиражована з усіх, а християнство є найбільшою релігією світу. За даними, що підготував Гаврилов Євгеній для видання “ZN,UA” більш, ніж 2,2 млрд людей по всьому світу сповідують християнство (32% від загальної популяції), 1,6 млрд сповідують іслам, а 1 млрд – індуїзм [3]. При цьому, цікаво те, що Іслам – це релігія, яка має авраамічне коріння, тобто теж базується на Біблії. Таким чином маємо, що приблизно половина усього людства так чи інакше пов’язана з цією дивовижною книгою. Відповідно, логічно припустити, що вона впливала на формування світогляду людей по всьому світу, а відповідно потім могла вплинути і на економіку. У пошуках зв’язків та відповідей на це питання було досліджено ряд джерел, які будуть з’являтися протягом роботи, але почати я хочу з історичного аспекту і використати для цього книгу Макса Вебера “Протестантська етика і дух Капіталізму”. Почнемо з того, що прослідковуючи усі народи та національності можна помітити, що представники християнського світогляду переважають серед власників капіталу і підприємців, а також серед вищих та кваліфікованих верств населення [4, с. 21]. Однак тут постає питання, чи є віра причиною такого явища чи радше наслідком. Адже віра була поширена саме у містах, де вирувало життя і зароджувалось підприємництво. Так історично складалося, що саме у містах прийняли протестантизм, а оскільки містяни мали і капітал і ресурси для здобуття освіти передумови для їхнього успіху були значно вищі, ніж у селян. Однак, забігаючи наперед, хочеться сказати, що Вебер прийшов до висновку, що зв’язки між релігійними ідеями та економікою дійсно є, і протестантизм упевнено можна назвати саме причиною успішної побудови капіталізму, а що саме вплинуло на його думки

пропоную розглянути використавши історичний контекст побудови капіталізму.

Також, перед тим як перейти до огляду, хочу зауважити, що однозначного історичного шляху не було і бути не могло, тому ми можемо прослідкувати вплив Біблії лише зібравши разом окремі історичні події та проаналізувавши їх. Метою є більше побудувати конкретні історичні зв'язки і довести причетність Біблії до формування капіталізму та усіх його надбудов, які ми бачимо сьогодні. Умовно розділимо усю історію християнства на два великі шматки: до реформації та після неї.

Тож, почнемо з першого. Довгий час на території Європи панувало християнство католицьке. Католики виховували своїх дітей у досить строгих традиціоналістських рамках. Вебер описує, що це породило проблеми пов'язані з продуктивністю. Традиційні роботодавці прагнули до підвищення продуктивності праці шляхом різноманітних заохочень і збільшення заробітних плат, але це не працювало. Люди, виховані католиками, отримуючи більше грошей просто переставали працювати, адже тепер вони могли задовольнити свої потреби за меншу кількість годин. Тож подібні заохочування навпаки зменшували продуктивність і побудувати підприємництво було практично неможливо. У Новому заповіті Біблії є такі рядки: “Іще вам кажу: Верблюдові легше пройти через голчине вушко, ніж багатому в Боже Царство ввійти” [5, с. 1098]. Саме на цьому вченні і базувалася віра до приходу Лютера і реформації. Очевидно, що при такому підході бажання працювати буде дуже обмежене. Але тут маємо дуже велику логічну похибку, яку зрозуміли тільки у 16 столітті. Прагнення до багатства ототожнювалося з чимось жахливим, з найгіршими людськими якостями і жорстко засуджувалося. Однак, насправді у Біблії сказано про ставлення до грошей набагато більше, ніж просто те, що не ставайте багатими, бо не отримаєте спасіння. Але тоді це не можливо було вияснити і зрозуміти, адже за часів католицизму, по-перше, церква мала дуже сильний вплив на людей і їхній світогляд, і, на жаль, так деколи ставалося, що вона цим положенням користувалася з поганими намірами. А по-друге, у людей

банально не було Біблії, тому що просто не було зрозумілого перекладу, доступного для простих людей. Тож, коротко підсумовуючи епоху від першого століття з Різдва Христового до Реформації можна сказати, що у світі панував аскетизм, багатство різко засуджувалося і економічного розвитку як такого тоді не спостерігалось.

Другий період, описує Вебер, почався з того, що Мартін Лютер зробивши свої відомі тези почав рух реформаторства, що виступав за зміну католицьких устоїв. Реформація не стільки забрала панування церкви у житті повсякденному, а скоріше замінила одну його форму на іншу; причому це була заміна панування зовсім необтяжливого, на ту пору практично маловідчутного, здебільшого майже формального, неймовірно обтяжливою і жорсткою регламентацією поведінки, яка глибоко проникла в усі сфери приватного і громадського життя. Цікаво, що прихильники реформаторства не засуджували правління церкви, а говорили про її недостачу і це, нагадую, було у найбільш розвинутих європейських країнах. Як же це сталося, що найбагатші держави та найбільш активні “буржуа” не лише змирилися з цією пуританською ідеологією, а навіть захищали її і боролися за неї. Для того, щоб глибинно зрозуміти, що ж саме принесла реформація необхідно розглянути декілька важливих аспектів, які супроводжували історичний шлях пуритан і провести розмежування між тим, що відбувалося до цього. Перший аспект стосувався освіти, в усі часи релігійні люди бачили в освіті велику цінність. У Біблії знаходимо цьому причину: “Серце розумне *знання* набуває, і вухо премудрих шукає *знання*” [5, с. 659]. Саме знання є основою економічного зростання, завдяки знанням люди створюють інновації і рухають свій уперед. Серед віруючих людей до епохи реформаторства (католиків) панувала думка надавати своїм дітям освіту в гімназіях та віддавати перевагу гуманітарним спеціальностям, а протестантизм приніс переорієнтацію навчання у більш практичний вимір. Віряни нової доби почали навчати своїх дітей ремесел та привчати до активного життя у торгово-промисловому житті своїх держав. У

Біблії сказано: “Ви *сіль* землі. Коли *сіль* ізвітріє, то чим насолити її? Не придасться вона вже нінащо, хіба щоб надвір була висипана та потоптана людьми” [5, с. 1110], що означає, що від віруючої людини вимагається не просто вивчати якісь умовні знання грубо кажучи закритися в храмі з купою книг, а навпаки, іти посеред людей і там показувати справжню суть біблійного вчення. Відповідно, релігійне вчення перейшло від католицької ремісницької освіти до протестантської промислової. Другий аспект стосується ставлення до матеріальних благ. На противагу католицькій відчуженості від світу та аскетизму прийшла активна участь віруючих людей у житті держави. Підтвердити правильність такого розвитку християнської думки, можемо завдяки історії, що знаходиться у Біблії:

“... чоловік, який перш ніж рушити в подорож, покликав своїх слуг і доручив їм пильнувати своє майно. Одному він дав п’ять талантів, другому — два, а третьому — один. Кожного наділив за здібностями та й поїхав. Одразу ж той, що одержав п’ять талантів, пустив їх в обіг і заробив іще п’ять. Так само зробив і той, який одержав два таланти. Він також вклав їх у справу й заробив ще два. А третій, який одержав один талант, пішов і закопав гроші в землю. Багато часу минуло, поки господар повернувся і зажадав їхнього звіту. Чоловік, який одержав п’ять талантів, приніс до господаря його п’ять талантів і ще п’ять зароблених, мовивши: Господарю, ти доручив мені п’ять талантів, а ось іще п’ять, що я заробив. Тоді той сказав йому на це: Гарна праця, ти добрий і вірний слуга! Оскільки ти добре впорався з цією малою сумою, я доручу тобі велику. Іди й розділи разом зі мною цю радість. Тоді підійшов той слуга, який одержав два таланти від свого господаря, і мовив: Господарю, ти доручив мені два таланти, а ось іще два, що я заробив. Хазяїн відповів йому на це: Молодець! Ти добрий і вірний слуга! Ти добре впорався з цією малою сумою. Отже, я доручу тобі більшу. Іди й розділи зі мною цю радість. І підійшов до нього той, який одержав один талант, і мовив: Господарю, я знаю, що ти жорстокий. Збираєш урожай там, де нічого не садив, жнеш там, де нічого не сів. Тому я

злякався і пішов та й закопав гроші в землю. Ось, забори своє! У відповідь той мовив: Ти поганий і ледачий слуга! Знаєш, що я збираю врожай там, де не садив, і жну там, де не сів. Тобі слід було пустити гроші в обіг, то ж повернувшись, я б і своє одержав, і прибуток мав. Заберіть у нього талант і віддайте тому, хто має десять. Кожному, хто має, додасться ще більше і матиме він надміру, а у того, в кого нічого не має, відніметься і той дріб'язок, що йому належить. Нікчемного слугу киньте геть в темряву кромішню, туди, де плач і скрегіт зубів від болю” [5, с. 1101].

Християнське вчення насправді не говорить про те, що людям потрібно бути бідними і нічого не прагнути. Навпаки, як бачимо з цієї історії від кожного вимагається максимально використовувати дані йому знання, гроші, капітал та усе, що може допомогти примноженню. Також цікаво те, що бачимо повне засудження попереднього світогляду. Не підійде просто задовольняти свої життєві потреби мінімально допустимими зусиллями. Як того слугу, у якого був один закопаний, нереалізований талант було засуджено і відібрано у нього все, що мав, так і у людини, хто марнує богом дані ресурси буде їх забрано. Саме це і лягло в основу сучасного капіталістичного прагнення. Можна сказати, що з одної історії не можна судити про подібне ставлення до ресурсів у Біблії, але можна знайти ще не один приклад такого світогляду. “Ісус сказав: Я є справжня лоза виноградна, а Отець Мій — виноградар. Він зрізує все галуззя, що не дає плодів. Він підрізає й чистить кожну гілку, що плід несе, і тоді вона ще більше плодоносить” [5, с. 1202]. Знову той самий принцип. Задача справжнього віруючого приносити плоди і бути, як виноградна лоза, що приносить в рази більше, ніж у неї було вкладено. Останнім етапом розвитку економіки на даний момент вважається запровадження капіталізму. Звісно, він не ідеальний, але це найкраща система, яку людству до цього часу вдалося зробити. Стало цікаво дослідити, наскільки ж саме капіталізм пов'язаний з християнськими ідеями. Продемонструвати цю залежність і завершити історичний контекст нам допоможе матеріал з книги Макса

Вебера “Протестантська етика і дух капіталізму”. Автор говорить про те, що у світі наявний певний “Дух капіталізму”, тобто якийсь набір понять, які важко описати в одному терміні, але дуже чітко можна відчутти, а для того, щоб зобразити це в невербальному мовленні потрібно зібрати його з декількох частин, узятих з історичного контексту. Для того щоб виконати таку задачу автор наводить фрагмент документу створений Бенджаміном Франкліном:

“Пам’ятай, що час — це гроші; той, хто щодня міг би заробляти десять шилінгів, однак півдня гуляє або ледарює вдома, той мусить — хоча б він витрачав на себе всього лише шість пенсів — враховувати не лише ці витрати, а й те, що він зверх цього витратив чи, вірніше, викинув ще п’ять шилінгів.

Пам’ятай, що кредит — це гроші. Той, хто залишає у мене свої гроші ще на деякий час після того, як я мав би з ним розрахуватися, той дарує мені проценти або стільки, скільки я протягом цього часу можу виручити за їх допомогою. А це може складати досить значну суму — особливо коли людина має добрий і солідний кредит і вміло користується ним.

Пам’ятай, що гроші мають плодоносну природу і здатні породжувати нові гроші, їх потомство може множитися ще більше і так далі. П’ять шилінгів в обігові принесуть шість, обіг цих у свою чергу дасть сім шилінгів три пенси і так далі, аж доки не вийде сто фунтів. Отже, чим більше ти маєш, тим більше приносять твої гроші, пущені в обіг, так що прибуток зростає дедалі швидше. Хто ріже поросну свиню, той нищить усе її потомство до тисячного його представника. Хто тратить одну монету вартістю п’ять шилінгів, той вбиває (!) все те, що з неї могло б бути: цілі колони фунтів.

Пам’ятай прислів’я: тому, хто вчасно повертає, відкриті гаманці інших.

Людина, яка розраховується у точно обумовлений час, завжди може позичити у своїх друзів гроші, які їм на даний час не потрібні... Окрім усього іншого, акуратність свідчить, що ти пам’ятаєш про свої борги, тобто ти людина не лише пунктуальна, а й чесна, що також збільшує твій кредит. Остерігайся вважати за свою власність усе те, що ти маєш, і жити відповідним чином. Такою ілюзією

тішитися багато хто з людей, які живуть у кредит. Щоб запобігти цьому, веди точний облік своїх витрат і прибутків. Якщо ти не полінуєшся звернути увагу на дрібниці, матимеш гарний результат: ти побачиш, як нікчемні на перший погляд затрати зростають до величезних сум, і виявиш те, що можна було б зберегти раніше і що слід буде зекономити в майбутньому” [4, с. 18-20].

Варто нагадати, що Франклін не був проповідником чи священником, але при цьому він надзвичайно чітко сформулював, що сучасний капіталізм абсолютно точно відповідає християнській моралі і, оскільки ці цінності були висвітлені в Біблії ще задовго до появи капіталізму встановити причинно-наслідковий зв'язок абсолютно легко.

Коротко підсумовуючи цей пункт, можна сказати, що історія християнства і економіки надзвичайно пов'язана. Ми бачимо як поруч з традиціоналістськими уявленнями католицьких віруючих до реформаторської доби у світі не відбувалося активного розвитку, не було індустріальних революцій, людство рухалося повільно, здебільшого використовуючи натуральний та ремісничий способи розвитку. А з приходом нового підходу, та переорієнтації цінностей та поглядів церкви ми бачимо зародження і формування капіталізму, інновацій та технологічних революцій в абсолютно чіткій відповідності з розвитком християнської думки.

1.2. Важливість християнських цінностей та їхній вплив на життя

У попередньому розділі було наведено історичний контекст формування економіки на християнських ідеях та завдяки ним. Проте метою цієї роботи є не тільки оглянути загальний економічний контекст, але й дослідити вплив християнських цінностей на повсякденне життя фізичних осіб і пояснити зв'язки з першого погляду не пов'язаних сфер життя. Для цього було виділено 3 основні сфери життя на які безпосередньо впливають гроші.

Перша сфера – це самооцінка та статус. Якщо поглянути на сучасну культуру, можна побачити шалену увагу до матеріальних речей та забезпеченості в

цілому. Про багатство співають у піснях, описуючи найновіші моделі автомобілів чи дорогі прикраси, його показують у фільмах, підкреслюючи статус і задоволення того, хто цим усім майном володіє. Соціальні мережі, в яких кожен показує лише найкрасивішу сторону того, що відбувається у нього в житті, створюючи тим самим нереалістичну картину щастя. Проблема у тому, що такі постійні порівняння і приклади, що підстерігають на кожному кроці можуть призвести до депресивних думок і сильно заниженої самооцінки. Фінанси і матеріальні цінності можуть затьмарити те, хто ми дійсно є і змусити нас забути, що ми насправді значимо і що дійсно цінне у життя. Тож, оскільки фінансове забезпечення впливає на нашу самооцінку, а самооцінка має значну кореляцію з нашим задоволенням і щастям, то це і є перша сфера на яку треба звернути увагу у дослідженні управління фінансами. Приклад цієї проблеми зображено у Біблії таким чином: “В одного багатого чоловіка земля добре родила. Він думав собі: Що ж мені робити, адже я не маю де зберігати врожай? А потім вирішив: я розберу свої клуні й збудую нові, більші. Та й звезу туди весь урожай і все своє добро. Тоді я скажу собі: Я маю удосталь добра на багато років. То ж більше не перейматимуся я клопотами, та тільки буду їсти, пити та тішитися. Але Бог сказав йому: Нерозумний чоловіче, цієї ночі ти втратиш своє життя. Кому дістанеться добро, що ти надбав? Отак буває з тими, хто збирає собі земні скарби, та в Божих очах вони не багатіють” [5, с. 1161].

Цей приклад є звісно досить радикальним, але він дуже чітко передає ідею. У людей є тенденція до того, щоб завищувати значення матеріальних благ і надто сильно на них спиратися, але як ми можемо побачити з цього прикладу та багатьох інших ситуацій з життя матеріальні блага можуть дуже швидко нас підвести. Це є одна з тих причин чому важливо вивчати економіку за Біблією та будувати її на правильних цінностях.

Друга сфера – це стосунки. Стосунки як з друзями і сім’єю, так і з колегами чи незнайомцями. Багато наших рішень ми приймаємо базуючись на фінансових чинниках. До прикладу візьмемо рішення про навчання, часто заради навчання,

а точніше заради кращого фінансового положення у майбутньому, люди переїжджають до інших міст або навіть країн, розриваючи стосунки з близькими людьми та сім'єю. На жаль, дійсно гроші стають вирішальним чинником у прийнятті рішення про роботу, а відповідно й про місце і стиль життя людини. Коли головним пріоритетом стає заробити якомога більше грошей, чомусь страждають усі інші сфери життя, і в першу чергу стосунки в сім'ї. За статистикою більше половини розлучень відбувається саме через фінансові непорозуміння. Немає нічого більш руйнівного, що може стати між людьми, ніж гроші.

Про що ми найбільше маємо думати в аспекті фінансів та стосунків, так це про те, що потрібно вміти вибудувати правильну комунікацію в питанні грошей. Поважати та чути думку іншого і робити відповідні кроки на зустріч одне одному. Про детальні поради та принципи буде йтися далі у цій роботі. Питання фінансів також стосується і наших дітей. На жаль, ні в школі, ні в університеті ніхто не вчить правильно поводитись і розпоряджатися фінансами. Хоча, насправді, це є однією з найбільш ключових сфер у якій варто отримати знання. Саме тому на сім'ї лежить обов'язок виховання правильного фінансового сприйняття у дітей. Діти дивляться на батьків та повторюють їхню поведінку і фінансів це стосується у першу чергу. Завершити цей пункт хочу тим, що найбільша зрада в історії Біблії теж відбулася через гроші. Ми знаходимо цю історію у Біблії:

“Один з дванадцятьох учнів Ісуса, який звався Юдою Іскаріотом, прийшов до головних священників і запитав: «Що ви дасте мені за те, що я вам видам Ісуса?». Ті запропонували йому тридцять срібних монет. З тієї миті Юда почав шукати слушної нагоди, аби видати їм Ісуса” [5, с. 1100].

З цієї історії бачимо наскільки сильним є вплив грошей. Заради них бувають випадки зради навіть найближчих друзів, які абсолютно нічого поганого тобі не зробили.

Тож, коротко підсумовуючи другий пункт, варто сказати, що фінанси стосуються практично усіх стосунків, з якими ми зіштовхуємось протягом життя і вкрай важливо у кожній з цих сфер мати стабільні та ґрунтовні фінансові принципи.

Третя сфера – це культурні традиції та суспільство. Ми усі живемо в певному культурному середовищі з його традиціями і поведінковими моделями відносно грошей. Цікаво, що від того, де саме ти виріс і під якими традиціями тебе виховували, формується різний спосіб мислення і сприйняття світу. Інколи ці моделі настільки сильні, що народжуючись і живучи під їхнім впливом, людина навіть не усвідомлює інших можливих варіантів. Пізніше, у другому розділі буде продемонстровано на практиці наскільки сильно культурні особливості, цінності та форми поведінки вплітаються у життя держави

Тож, останнім пунктом хочу сказати, що важливо розібратися як саме фінансами правильно управляти, щоб не потрапити під вплив маси і тим самим отримати перевернуту картину.

Додатково до важливості дослідження принципів окремим підпунктом необхідно розглянути ризики та небезпеки з якими стикаються люди у разі нехтування принципами. Більшість людей не сприймають потребу в правильному фінансовому навчанні. Як уже згадувалося вище, в більшості країн це не включено в навчальну програму, а в сім'ї діти теж не можуть отримати правильні фінансові уявлення. Доповнюється усе тим, що більшість людей вважають, що оскільки вони знають як заробити ці гроші вони самі добре знають усе, що стосується грошей. Але, як показують дані багатьох досліджень це далеко не так. У статті Всеволода Некрасова для журналу “Економічна правда” під назвою “19 речей на які ми витрачаємо занадто багато грошей” наведено лише невелику частину усіх тих статей витрат про які багато хто навіть не замислюється. Наприклад, ви знали, що у лотереї, у якій потрібно вгадати шість цифр ймовірність виграти правильну комбінацію складає 1 до 13 983 816, а у тій, де потрібно закреслити поле цифр становить майже 1 до

175 000 000. Якщо ви пам'ятаєте шкільні уроки з теорії ймовірності, то можете зрозуміти, що це практично неможливо. Але! В Україні обсяг реалізації подібних квитків складає мільярди гривень [6]. Вражаюче, чи не так? А це лише одна невелика частина айсбергу, і це тільки що стосується непотрібних видатків, а є ще повноцінні азартні ігри, тоталізатори, кредити, нерозумні інвестиції та безліч інших тем. Тож, у спробах об'єднати усі ці ризики разом вийшло виділити два основні принципи.

Перший з них полягає у тому, що гроші ніколи не існують ізольовано, а на пряму впливають на характер кожного з нас та на наші взаємини з іншими людьми. З першого погляду може здатися, що гроші це просто умовні одиниці виміру, які допомагають нам обмінюватися корисними товарами одне з одним. Але сутність грошей сягає набагато глибше і як було згадано вище, розлучення та конфлікти мають більш ніж у 50% випадків фінансове підґрунтя. З біографій відомих людей ми бачимо на скільки сильно гроші за неправильного ставлення змінюють людей та лише шкодять. Гроші на пряму впливають на життя і сильно формують характер кожної людини, а отже при неправильному і неграмотному поводженні може виникнути дуже багато проблем.

Друга ж полягає у тому, що усі гроші мають альтернативи використання. Саме тому, якщо ми витрачаємо гроші немудро ми тим самим позбавляємо себе прибутку, що могли би отримати за мудрого розпорядження. Знову ж таки, повертаючись назад, згадуємо промову Франкліна з книги Макса Вебера: "Пам'ятай, що кредит — це гроші. Той, хто залишає у мене свої гроші ще на деякий час після того, як я мав би з ним розрахуватися, той дарує мені проценти або стільки, скільки я протягом цього часу можу виручити за їх допомогою. А це може складати досить значну суму — особливо коли людина має добрий і солідний кредит і вміло користується ним. Пам'ятай, що гроші мають плодоносну природу і здатні породжувати нові гроші, їх потомство може множитися ще більше і так далі" [4, с. 18]. Якщо безглуздо витратити гроші це не тільки шкідливо як сам факт, але й тому, що кожен ресурс, яким ми

володіємо може примножуватися і використовуватися на благо власнику. Це вкрай важливо розуміти і такий підхід відкриває справжню загрозу безвідповідальному поводженню з грошима.

1.3.Вплив Біблії на основні економічні поняття

На початку роботи було наведено уривок з книги Макса Вебера, з якого можемо побачити наскільки сильно вплинула релігія на побудову та формування капіталістичних відносин у нашому суспільстві. Практично повне визначення так званого “Духу капіталізму” складається з принципів, що побудовані на біблійних істинах. У цьому пункті спробуємо розібратися які саме економічні поняття взяли витоки з християнства або ж ті, на які християнство мало значний вплив . Мова буде про такі поняття, як багатство і гроші, бідність, прибуток і власність. За основу візьмемо матеріал Казимира Вольного роботи “Економічні ідеї християнства: витоки, розвиток, проблеми”.

Почнемо з огляду того, що стосується багатства і грошей. У світі існує вічне протистояння між багатими і бідними. Багаті заробляють на бідних і стають ще багатшими, а бідні працюють на багатих і стають ще біднішими. Ще з часів католицького традиціоналізму ми маємо у середовищі віруючих людей те саме критичне ставлення до багатих людей. Таке приховане вічне протистояння між багатими і бідними. У багатьох християнських державах, де християнство закріпилося як домінуюча релігія ставлення до багатства переважно нейтральне або негативне. Таке ставлення можна зрозуміти за уривками з Біблії, де сказано, що багаті люди прив’язуються до свого багатства і через це їм важко увійти в Царство Боже. Але, як уже було сказано до цього, ставлення до багатства змінилося з приходом реформаторства. Невже Біблія протирічить сама собі? Як одночасно вона може засуджувати і заохочувати багатство? Насправді, все трохи складніше, багатство Біблія дійсно засуджує, але тільки те, коли людина у гонитві за грошима втрачає весь інший світ. І навпаки заохочує те багатство, де людина використовуючи свої дари і таланти приносить користь суспільству [1, с. 19-31]. Дуже вдалим, як на мене, є приклад

того, як розвивалися в цьому контексті світові організації. За книгою “Компанії Майбутнього” Фредеріка Лалу світові організації теж еволюціонували у своєму ставленні до багатства проходячи шлях від “червоних організацій”, які цікавились винятково грошима і збагаченням часто переходячи будь-які норми моралі і культури на шляху до його здобуття до так званих “бірюзових організацій”, де на першому місці стоїть турбота, соціальна відповідальність та бажання принести користь [7].

Наступним пунктом буде бідність. Її завжди протиставляють багатству. Ставлення до бідності так само як і до багатства за всю історію формування людства зазнавало значних змін. Якщо ми поглянемо на середньовічний світ, то побачимо, що бідні люди були цілком прийнятний соціальним класом. Вони відвідували храми та монастирі, подорожували та жили у своє задоволення. У християнстві навіть панувала думка, що молитви бідних легше доходять до Бога. У Біблії маємо таку історію:

Ісус сів біля жертовної скриньки у храмі й почав стежити, як люди кладуть гроші до скарбнички. Й чимало багатіїв залишали там значні суми. Аж ось підійшла бідна вдова й поклала дві дрібні мідні монети. Тоді Ісус зібрав Своїх учнів і сказав “їм: “Істинно кажу вам, що ця бідна вдова пожертвувала більше, ніж усі інші люди. Адже всі вони давали від лишка свого, а вона, бідна, віддала все, що мала на прожиття” [5, с. 1130].

З цієї історії розуміємо, що до багатих було досить упереджене ставлення, а бідні натомість розцінювалися як щедрі і великодушні. У ті часи було популярним щедро жертвувати бідним і виділяти гроші нужденним. Навіть Ісус описується як той, хто першочергово допомагав бідним та знедоленим. Оця думка про те, що допомагаючи бідним ти наближаєшся до освячення, а перебуваючи бідним віддаляєшся від спокус грошей панувала аж до середини другого тисячоліття. Але, приблизно в часи реформації ставлення до бідності почало змінюватися. Як уже згадувалося у попередньому пункті, на заміну католицизму прийшов протестантизм і думка про те, що кожен має ті таланти,

про які уже неодноразово згадувалося у цій роботі, використовувати і примножувати на благо людям і Богу. Жебракування перестало бути поважним. За словами автора у деяких країнах навіть почали видавати закони спрямовані на придушення жебрацтва. Тепер кожен мусив сам забезпечувати себе і заробляти. Цікаво те, що саме у цей час почався активний економічний розвиток, з'явилася потреба у найманій праці. Таким чином Європа активно розвивалася і можна припустити, що таке реформування світогляду з боку церкви породило активний розвиток капіталістичних відносин і того прогресу плодами якого ми зараз можемо насолоджуватися.

Наступним оглянемо поняття прибутку і власності. Необхідним поняттям, що варто було оглянути є розвиток власності. Адже саме вона складає основу капіталістичного ладу і на ній і завдяки ній все будується. Вона відображає усі ті зв'язки, що утворюються між учасниками економічної системи. Ставлення Біблії до власності досить просте і однозначне, воно було сформоване ще у десяти заповідях і звучить так: “Не зазіхай на дружину ближнього свого. Не зазіхай на оселю ближнього свого чи його поля, ані на його раба чи рабиню, ані на вола чи осла, ані на що-небудь, що належить іншій людині” [5, с. 180-220]. Цікаво те, що на відміну від попередніх понять, які розвивались по ходу з розвитком християнської власності з самого початку займала достойне місце у світській економічній думці, а лише згодом, з появою соціалістичних ідей піддалася сумнівам і сильно постраждала. За Біблією людина має примножувати свої таланти шляхом клопіткої праці і розширення своєї власності. Очевидно, що це не можливо за соціалістичного устрою та повної заборони власності. З того, що СРСР успішно розвалився ми можемо зробити висновок, що існування такого устрою не можливе. Пов'язане це з Божою заповіддю однозначно судити не можемо, але результати бачимо самі [1, с. 19-31].

Висновки до розділу I

З цього розділу ми можемо зробити висновки, що історія формування економіки пройшла довгий шлях розвитку і враховуючи наведені факти, можемо стверджувати, що християнство дуже сильно вплинуло на те, якою вона є зараз. Вплив Біблії не можна недооцінити, адже сучасна економічна доктрина та так званий “дух капіталізму” майже повністю повторюють ідеї Святого Писання. Дослідивши зв’язок між економікою та християнських вченням, ми бачимо сильний вплив на формування таких базових економічних понять як бідність, багатство та гроші, прибуток і власність. А також, можемо ствердити, що усі ці принципи також важливо вивчати саме у розрізі християнських цінностей через той вплив, який вони створюють на інші сфери життя.

РОЗДІЛ II

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У СУЧАСНОСТІ

2.1. Застосування Біблійних принципів за основними сферами життя

Цей розділ буде одним з найбільших, у ньому головною метою є оглянути основні сфери застосування принципів управління фінансами та загальні економічні поради, що наведені у Біблії. Як уже було сказано, у Біблії є тисячі різних місць, що стосуються грошей та економіки, саме тому я вирішив взяти ті, що здаються найбільш актуальними та поділити їх на групи, для того, щоб легше було отримати практичні висновки та конкретні кроки по кожному з пунктів. Ці принципи взято узагальнено, вони можуть стосуватися як окремих суб'єктів економічної діяльності, так і великих корпорацій та держав. Але оскільки будь-яка структура так чи інакше пов'язана з людьми та їхньою взаємодією, то саме люди визначають те, як вона буде функціонувати та на яких засадах будуватися.

Основний принцип

Першу групу я вирішив гучно оголосити групою найбільшого і основного принципу, що пронизує усю Біблію та саме з нього витікають усі інші. Цей підпункт буде достатньо коротким, але я хочу звернути на нього особливу увагу, адже в ньому буде йти мова про той найголовніший принцип, який вдалося витягнути з усієї концепції Біблійного управління фінансами. Наскрізною червоною ниткою світ пронизаний тим, що фінанси, гроші і матеріальні блага є певною кінцевою ціллю. Мірилом успішності, досягнень, ефективності та продуктивності. Виходячи з цього, усі зусилля спрямовуються на те, щоб якнайкраще розпорядитися цими фінансами і накопичити якомога більше різноманітних ресурсів, забратися якомога вище по кар'єрній драбині або більше за всіх з'явитися на обкладинці "Forbes". За Біблійною ідеєю весь зміст фінансового вчення у тому, щоб ставитися до усіх ресурсів, що

потраплять у наше розпорядження як до засобів, а не до кінцевої мети. Це можемо побачити у Новому Заповіті Біблії: “Кожен із вас, залежно від того дару, що він отримав від Бога, має використати його для служіння ближньому як добрий розпорядник милості Господньої, виявленої вам у найрізноманітніших її проявах” [5, с. 1265]. Життя достатньо коротке і очевидно, що після його завершення ми не зможемо забрати з собою ніякі ресурси. Тож, базуючись на цьому Біблійне вчення управління ресурсами наголошує на тому, що до усіх ресурсів і насамперед до фінансових варто ставитись як до інструменту, яким ми розпоряджаємось, але аж ніяк не ставити їх кінцевою метою. Цікаво ще й те, що цього принципу підсвідомо дотримуються найбагатші люди нашої планети. У мене було дослідження про ставлення відомих та багатих людей до грошей і результати були вражаючими. Серед таких мільярдерів, як Ілон Маск, УорренБаффет, Марк Цукерберг та Джек Ма ніхто не назвав фінансові успіхи головною ціллю своєї діяльності. Для прикладу, хочу навести уривок з інтерв'ю, що можна знайти у статті інтернет-видання “НВ”, “Китайська грамота. Інтерв'ю із засновником AlibabaGroup Джеком Ма”. Під час відповіді на запитання студентів Київської ІТ-школи про мотивацію до створення своїх продуктів Джек Ма відповів наступне:

“20 років тому я не думав, що Alibaba буде такою великою компанією. Я просто думав, що хочу вижити. Хотів мати достатньо грошей, щоб заплатити своїй команді. Я хотів вижити ще шість місяців. Це все, що я зробив. Люди говорили: «У вас чудове бачення. Як ви могли зробити Alibaba успішною, а потім Alірау, і логістику, і хмарні обчислення?» Я сказав: «Я зробив це не тому, що це принесло б гроші». Я зробив Alірау тому, що, якби не було Alірау, Alibaba не існувало б. Якби у мене не було логістики, не було б Alірау. Якби у мене не було хмарних обчислень, не було б замовників. Я роблю це тому, що нам це потрібно, а не тому, що це принесе багато грошей” [8].

Як Джек Ма, так і усі бізнесмени використовували свої ресурси винятково як інструмент. Хтось допомагав людям благодійністю, хтось реалізовував свій творчий потенціал і створював круті і корисні продукти, хтось долетів до Марсу завдяки грошам. Тож, беручи до уваги усе вищесказане, можна стверджувати, що цей принцип дійсно є визначальним і саме він ліг в основу світогляду більшості найбільш успішних людей і саме тому він заслуговує на почесне місце у нашому дослідженні.

Робота, кар'єра, працівники, роботодавці та пенсія

Наступну групу принципів я вирішив зосередити навколо роботи, кар'єри, відносин між працівниками і роботодавцями та пенсією. Саме з цієї сфери, власне, зароджуються будь-які вчення про гроші і управління. Один з основних показників успіху держави – це ВВП, іноді також ВВП на душу населення. Тобто, вимірюється наскільки ефективно працює кожен елемент виробництва благ і послуг певної держави. Більше того, очевидно, що фактично все, що нас оточує є результатом праці людини, ми їздимо на автомобілях, що створені людською працею, їмо їжу, яку обробила і упакувала людина, та навіть читаємо наукові роботи теж завдяки праці людей, що створили комп'ютери. Тому, беручи до уваги розмір і вплив цієї сфери на життя людства, надзвичайно важливо мати певні чіткі принципи і правила для підтримки діяльності цієї сфери. Також, вихід на пенсію на завершення роботи є не менш важливою частиною цієї дискусії, адже люди на пенсії складають значну частину населення світу та України зокрема. Далі пропоную огляд того, що було знайдено на цю тему у Біблії і також невеликий аналіз того, як це відбувається у світі зараз.

“І хоч би що ви робили, робіть це від усього серця. Працюйте так, якби ви працювали на благо Господа, а не людей” [5, с. 1338]. Ці слова з Біблії найкоротше описують ставлення та основний принцип-пораду щодо роботи. Далі, буде наведено детальніший огляд усіх місць у яких йде мова про роботу та надано коментарі, а іноді приклади щодо кожного з них.

Праця

Почнемо з принципів, що стосуються безпосередньо праці. За Біблією одним із перших пунктів, які Бог запровадив на землі для людей була праця: “Господь Бог оселив чоловіка в Едемському саду доглядати його й дбати про землю” [5, с. 6]. За кількістю жартів на тему “ранку понеділка” чи “неулюбленої роботи” можна помітити, що у світі досить популярною є думка, що робота це певне нещастя, проти якого ти маєш боротися з понеділка по п’ятницю. Але Біблія показує роботу з абсолютно іншого боку. Робота дійсно є важкою і вимагає певних зусиль і ми можемо побачити це з уривку: “... і ти муситимеш тяжко трудитися до кінця днів своїх, щоб здобути собі їжу, яку земля вродить. Земля родитиме терни та бур’яни для тебе. І їстимеш ти дикі польові рослини. Добуватимеш хліб у поті лица свого, аж доки не помреш і не станеш знову землею” [5, с. 7]. Але робота була створена для реалізації людини і становлення її як особистості. Те, що займає в середньому до 30% часу дорослого життя середньостатистичної людини (8 годин на день) однозначно має мати більший сенс, ніж привід для жартів і страждань. Якщо поглянути на людину, яка ніколи не працювала, це може бути особа, що втратила дієздатність чи народилася без такої, можемо побачити, що людина не може сформувати свій характер і, на жаль, лишається безнадійно незрілою. Робота формує виконавця, вона допомагає удосконалювати не тільки майстерність і навички, але й такі якості як терпіння, наполегливість, старанність, розсудливість, рішучість та безліч чого іншого. Робота – необхідна норма життя та обов’язкова умова формування характеру.

Очевидно, що є надзвичайно широке різноманіття професій та хтось може сказати, що може десь і є професії, які є величними і несуть благо виконавцю, але от моя професія нудна і приносить тільки розчарування. У Біблії є вірш на цю тему: “Кожна праця приносить достаток, але праця уст в недостаток веде” [5, с. 656]. Біблія наголошує, що будь-яка праця є корисною і кожна професія достойна поваги. Якщо поглянути на усіх найвизначніших осіб Біблії, то можна

помітити, що немає абсолютно ніякої кореляції між їхньою професією та тим, яку роль вони відігравали і тим, яке життя мали. Будь-яка робота від прибиральника до президента має значення. Доктор Мартін Лютер казав, що якщо хто покликаний двірником, то повинен мести вулиці так само, як Мікеланджело малював або Бетховен писав музику. Він повинен так прибирати вулиці, що війська небесні і земні зупинилися б і сказали, що тут жив великий двірник, який добре робив свою справу.

Тож, підводячи невеликий підсумок цього підпункту варто сказати, що робота має першочергове значення саме для її виконавця і відіграє важливе значення у житті кожного і аж ніяк не є просто джерелом фінансів. Саме тому важливо усвідомлювати і поширювати це значення роботи. Найцікавіше, що саме дивлячись з такої перспективи можна досягти максимальної продуктивності і найкращих результатів.

Працівники

Далі, Біблія також звертає велику увагу на розподіл ролей у питаннях роботи між Богом та Робітником. Проводячи паралелі зі світовими ідеями, це певне таке розмежування сфер на які суб'єкт має безпосередній вплив та те, що знаходиться поза його контролем. Біблія наголошує, що кожен має працювати з метою служіння людям і Богу. Серед принципів, на які люди мають безпосередній вплив було виділено два наступних.

Перший – це працювати наполегливо. “Все, що в силі чинити рука твоя, те роби“ [5, с. 668]. Це одне з місць у Біблії, де говориться про те, що ті, хто працюють мають максимально використовувати свій потенціал і робити усе, що залежить від них. Одночасно з тим, Біблія постійно засуджує неробство, що підтверджують такі місця: “Теж недбалий у праці своїй то брат марнотратнику” [5, с. 659] та “... хто працювати не хоче, нехай той не їсть” [5, с. 1344].

Другий принцип – це, як не дивно, правильний відпочинок. “Працюватимеш шість днів, а на сьомий відпочиватимеш” [5, с. 92] – цей уривок з Біблії

підкреслює, що усім необхідний відпочинок. Навіть коли описується те, як Бог робив землю, сказано, що він теж відпочивав і не працював безперестанку.

“Отже, закінчено було створення неба, землі й усього, що населяє їх. Бог закінчив працю Свою, і сьомого дня відпочивав від трудів. Він благословив сьомий день і освятив його, бо саме цього дня відпочивав від тієї праці, якою був зайнятий, створюючи світ” [5, с. 7]. Наш час роботи може лишатися продуктивним тільки якщо один день ми присвячуємо духовному, душевному і фізичному відпочинку.

Щодо того, що належить до не на пряму підконтрольних суб'єктам сфер праці Біблія наголошує на таких двох основних принципах.

Перший – це те, що Бог дає кожній людині здібності і таланти, якими вона має правильно користуватися. У кожного є свій набір персональних особливостей, які можна використати для розвитку і успіху у кар'єрі. “Господь наділив хистом і тямом, як придатися своєю роботою” [5, с. 84]. Частково це перетинається з попереднім пунктом про гідність та достойність усіх професій. Усі суб'єкти економічної діяльності талановиті та здібні, наша задача лише зрозуміти це і використати.

Другий – це те, що кожен, хто старанно працює здобуде успіх. Вище уже було описано те, що в Біблії чітко сказано, що той, хто працює матиме прибуток від своєї праці. Кожен з нас робить те, що знаходиться в зоні його контролю, а Бог дає успіх і забезпечує усі інші обставини.

Наступний підпункт цього розділу на тему Роботи стосується принципам, що стосуються робітників та роботодавців.

Роботодавці

Для роботодавців є 3 принципи, які Біблія радить використовувати у роботі з підлеглими. Вони не є надзвичайно унікальними і мають чимало спільного з порадами, що можемо знайти у бізнес літературі.

Перший принцип, що є найбільш незвичним – це служіння своїм працівникам. Світове лідерство в більшості означає достатньо жорсткий менеджмент та певну ієрархію. Надзвичайно цікаво спостерігати, що це частково змінюється з приходом новітніх компаній, так званих “бірюзових”, в яких культивується взаємоповага і стосунки. Порівнюючи їх з Біблійним вченням можна знайти чимало спільного. Але таких прикладів і такого ставлення все одно ще замало, особливо в Україні. Тож, Біблія наголошує, що лідерам дуже важливо з повагою ставитися до своїх підлеглих і не зосереджувати всю увагу лише на прибутках. “... хто хоче бути великим хай стане слугою для вас; хто хоче стати першим серед вас, хай буде рабом для всіх” [5, с. 1101]. З першого погляду може здатися, що ця ідея абсурдна, адже бізнес створений отримувати прибуток і заробляти на кожному з робітників можливий максимум. Турбота і тим більше служіння підлеглим аж ніяк не вписується в бізнес модель. Проте, якщо поглянути на сучасні компанії на найбагатші компанії світу: Google, Apple, Facebook, Tesla, Amazon – усі вони мають однаково поважне ставлення до робітників. Там немає нехтування працею та інтересами, а навпаки вкладаються великі кошти у фізичний та ментальний розвиток тих, хто з ними працює. І найцікавіше у цьому, що такий підхід приносить дедалі більше прибутків...

Другий принцип полягає у тому, щоб вкладати зусилля у розвиток комунікації з працівниками. “Якщо я понехтував правом свого раба чи своєї невольниці в їх суперечці зо мною, то що я зроблю, як підійметься Бог? А коли Він приглянеться, що Йому відповім?” [5, с. 570]. Одна з форм виявлення турботи про яку йшлося у попередньому принципі – це вміння приділяти увагу і вислуховувати своїх підлеглих. Прислуховуватися до скарг та виправлятися – один з сильних чинників росту і руху до успіху. Саме завдяки вчасному отриманню рефлексії можна не допустити дорогих і небезпечних помилок.

Третій принцип – завжди своєчасно оплачуйте роботу. З погляду фінансів підприємству максимально вигідно мати кредиторську заборгованість та не мати дебіторської. Іншими словами: завжди сплачувати якомога пізніше, а

отримувати платню якомога швидше. Проте, Біблія дає досить чіткі вказівки щодо таких фінансових операцій: “І прибуду до вас Я на суд, і буду свідком ... проти тих, хто заплатаю наймита тисне” [5, с. 967] та “Не будеш утискати наймита ... Того ж дня даси йому заплату, і не зайде над нею незаплаченою сонце, бо вбогий він, і до неї лине душа його. І не буде він кликати на тебе до Господа, і не буде гріха на тобі” [5, с. 204]. Тут працює також принцип репутації. Якщо про компанію ходять чутки, що вона не платить своїм працівникам, то скоріш за все гідні та цінні кадри дуже швидко зникнуть з компанії. На противагу, завдяки вчасній оплаті, робітники будуть працювати краще і якщо в них буде доброзичливе ставлення до роботодавця продуктивність праці однозначно збільшиться і у виграші будуть обидва.

Пенсія

У нашій культурі вихід на пенсію означає припинення активної робочої діяльності, певний відхід від справ, спокій і повільний темп життя. Люди йдуть на пенсію, щоб більше не працювати і пожити у своє задоволення, лишивши усі турботи середнього віку наступним поколінням.

Визначивши значення і важливість роботи за Біблією, цікаво було дослідити, що ж говорить Біблія про завершення роботи, тобто пенсію. Цікаво, що у Біблії практично немає згадок про пенсію. Ми знаходимо, що поки у людини є фізичні і розумові сили до роботи вона має працювати. Наприклад, відомий історичний персонаж Мойсей, коли почав визволення Єврейського народу з Єгипту був у віці 80 років і Богу він не здавався надто старим для виконання поставленої місії. Вік не має заважати нам виконувати наше призначення.

Звісно, з плином часу тип роботи може змінюватися, у молодому віці ми більш активні і можемо встигати більше, а ближче до похилого віку переключити фокус на роботу, що вимагає життєвої мудрості і досвіду. А якщо ж ми за життя встигли заробити достатньо фінансів для забезпечення свого існування до кінця життя, Біблія наголошує на ідеї присвячення свого часу служінню і допомозі

іншим: це може бути ваша сім'я, учні чи просто будь-хто, хто потребує мудрої поради.

Партнерство

У сфері бізнесу дуже важливо і вкрай непросто знайти правильних людей. Тих, з ким співпраця дійсно виявиться плідною. Біблія наголошує, що вступаючи в партнерство важливо розуміти цінності того, з ким ви будете співпрацювати, а ще краще, щоб ваші цінності збігалися. Біблія говорить, що якщо людина приймає цінності християнства, то відповідно таких цінностей має очікувати й від партнера. “До чужого ярма не впрягайтесь з невірними; бо що спільного між праведністю та беззаконням, або яка спільність у світла з темрявою? ... Або яка частка вірного з невірним” [5, с. 1317]. Тож, біблійний принцип щодо партнерства – шукати спільні цінності і тільки потім будувати бізнес. Відомий термін “транзакційні витрати” з'явився як раз тому, що люди відійшли від правильних цінностей. Їм потрібно постійно оберігати свої інтереси та з обережністю ставитися до будь-яких партнерів, щоб не втратити кошти. Звісно, важко уявити ідеальний світ, де кожен виконує свої обов'язки і робить те, що обіцяв, але звертаючи увагу на цінності суб'єкта економічної діяльності є можливість хоча б якось захистити себе від матеріальних втрат.

2.2. Якості успішних суб'єктів економічної діяльності за Біблією

У цьому пункті я хочу запропонувати певну модель ідеального економічного суб'єкта на основі Біблії. У першому розділі ми розглядали уже частково це питання завдяки “Духу капіталізму”, що висловив Бенджамін Франклін. Там ми мали певне збірне уявлення про те, як виглядає капіталізм та з чого він складається. У цьому ж розділі хочеться зосередитись на тому, що сказано саме про суб'єктів економічної діяльності. Ця тема є надзвичайно важливою адже будь-який бізнес і будь-яка держава починається з людей і від того, які якості будуть мати ці особи залежить майбутнє тої інституційної чи економічної надбудови до розвитку якої ця особа буде причасна. Тож,

давайте поглянемо що саме сказано у Біблії про те, який має бути той успішний суб'єкт економічної діяльності та люди загалом.

Розпорядники, а не власники

Почати хочеться з головної ідеї та якості, яка є найбільш очевидною та найяскравіше описується протягом усього Святого Письма. Це не зовсім якість, але це той характер, який за Біблією успішному розпоряднику фінансами треба виробити. Адже перед тим, як чимось розпоряджатись треба спочатку знайти правильне ставлення до цього. З перших сторінок писання ми бачимо, що основна задача людей – це розпорядження ресурсами Землі: “... і сказав Бог до них: Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю, оволодійте нею, і пануйте над морськими рибами, і над птаством небесним, і над кожним плазуючим живим на землі” [5, с. 5]. Про цей принцип багато згадувалося протягом усієї роботи, саме тому можна ще раз наголосити, що це перша і найголовніша якість, яку треба виробити: навчитися правильно і мудро розпоряджатися ресурсами, а не сприймати їх як власність яку треба накопичувати.

Задоволення

Будь-яка підприємницька діяльність і праця загалом створена для того, щоб люди могли задовольняти свої потреби. Проте, коли люди починають більше заробляти їхні потреби різко збільшуються і знову не вистачає. Людська жадність і прагнення до більшого немає меж. Трохи різкий приклад, але погляньте на війну, що відбувається в Україні. Невже людям, які при владі не вистачало землі, ресурсів чи матеріальних задоволень? У них було все, що лише можна знайти на цій землі. Але єдиного чого у них не було це правильного характеру і принципів. Біблія наголошує, що вкрай важливо, щоб наше серце не прив'язувалось до матеріального світу надто міцно. “Великий же зиск то благочестя із задоволенням. Бо ми не принесли в світ нічого, то нічого не можемо й винести. А як маєм поживу та одяг, то ми задоволені будьмо з

того” [5, с. 1347]. З першого розділу та історичного контексту бачимо, що Біблія ніколи не пропагандує аскетизм чи життя позбавлене будь-яких благ. Бути задоволеним – не означає, що ми маємо скласти руки, нічого не робити і радіти, що маємо хоча би щось. Це про те, що не варто базувати своє щастя на речах, які можуть згоріти, зіпсуватися, поржавіти або знецінитись. Мене вразила історія одного чоловіка, в якого брали інтерв’ю після того, як його будинок згорів. Він був засмучений, але під час інтерв’ю сказав: “Бог дав мені будинок, Бог забрав у мене будинок. Це не катастрофа, це лише на одну сферу управління менше в моєму житті”. Звісно, в крайності впадати не потрібно, але відділяти себе і своє щастя від свого майна дуже корисно. Отримувати задоволення, щиро радіти і з мудрістю розпоряджатися тим, що маємо.

Працьовитість

Мова про працюватість уже була згадана у пункті з роботою, але варто ще раз наголосити на важливості цієї якості для успішного суб’єкта економічної діяльності. Оскільки за Біблією люди покликані бути менеджерами земних ресурсів, а без роботи тут не обійтись. Біблія неодноразово наголошує на важливості роботи у житті людини. Ось декілька місць та принципів, які виділені у Біблії:

“Ще трохи поспати, подрімати ще трохи, руки трохи зложити, щоб полежати, і приходять, немов мандрівник, неможливість твоя, і нужда твоя, як озброєний муж” [5, с. 660], “Господь Бог оселив чоловіка в Едемському саду доглядати його й дбати про землю” [5, с. 6], “І ото ж, як котрий чоловік їсть та п’є і в усім своїм труді радіє добром, це дар Божий” [5, с. 666].

Ще можна навести дуже багато місць, в яких говориться про користь і важливість працюватості.

Цікаво, що саме цю якість ми зустрічаємо серед одної з перших настанов, що дає Бог людям на самому початку зародження людства. Самовираження і реалізація є однією з найвищих потреб людини. Тож, беручи до увагу ті

акценти, які зосереджені навколо праці, однозначно можемо стверджувати, що працьовитість і наполегливість має однозначно займати важливе місце у якостях успішного розпорядника.

Мудрість

Якщо говорити про якості людини, то по кількості згадок зрівнятися з працелюбністю може хіба що пошук і прагнення мудрості. Цікаво, що сьогодні тенденція до навчання, різноманітних курсів, семінарів і тренінгів зростає з геометричною прогресією. Усі відомі люди говорять, що вчитися треба постійно і ніколи не зупинятись у пошуках нових знань. У Біблії про це говорилось ще тисячі років тому. Наприклад, у книзі Приповістей, яку писав один із найбагатших людей того часу Соломон ледь не на кожній сторінці є згадка про важливість мудрості і пошуку знань. Ось декілька місць: “Блаженна людина, що мудрість знайшла, і людина, що розум одержала” [5, с. 644], “Мудрість робить мудрого сильнішим за десяткох володарів, що в місті” [5, с. 668], “На мудрість скажи: Ти сестра моя! а розум назви: Мій довірений” [5, с. 645], “... прислухавшись до мудрості, і прихилиш серце до розуміння ... якщо будеш прагнути його, мов срібла, й шукатимеш його, мов сховані скарби ... У серце твоє ввійде мудрість, душа твоя тішитиметься знанням. Тебе боронитиме розсудливість, охоронятиме тямущість, які врятують від неправедних шляхів, від людей, що штовхають на злочин” [5, с. 642].

Це лише прямі згадки про важливість мудрості, а є ще чимало опосередкованих. До цієї якості звертаються люди у часи найбільших проблем і незгод. Наприклад, під час війни, що є зараз (у 2022 році) наглядним прикладом для кожного українця, єдине, що ти точно можеш зберегти і що може принести тобі користь за будь-яких обставин. Твій дім може згоріти, бізнес потрапити на окуповану територію, а майно пошкодитись, але знання і мудрість це те, що втратити неможливо. Тож, пошук мудрості і знань – це та якість, яку кожному варто виробити. Це не є щось унікальне і революційне, але цікаво, що саме на цьому Біблія зосереджує особливу увагу.

Вірність і чесність

“Гідного довіри щедро благословлятимуть, а хто поспішає збагатитися, не уникне покарання” [5, с. 662]. Я думаю очевидно, що якщо ми говоримо про розпорядження ресурсами, то дуже важливо бути вірними і постійними у цьому. У притчі про слуг, про яку згадувалося вище, вірність проявляється як раз у тому як ми розпоряджаємось тим, що нам дано. Вірними були названі ті слуги, які з мудрістю використали ввірене їм майно. Багато з нас думають, що оскільки немає багатих батьків чи впливових знайомих чи ми народилися у бідній країні чи просто не такі обдаровані ми не можемо досягнути успіху. Але це неправда, у кожного з нас є те, що ми можемо використовувати і примножувати. Мене завжди вражав приклад Ніка Вуйчіча. Хлопець народився без рук і ніг, але незважаючи на усі обставини досягнув величезного успіху як спікер, одружився і має зараз 4 дітей. Питання у тому, на чому ми концентруємо нашу увагу, на тому, що у нас є, чи тому, чого немає. Звісно, легше тим, кому багато дано, але з них більше і запитують. Тому, Біблійний принцип у тому, щоб бути вірними розпорядниками і прагнути максимально використати те, що ввірене нам у розпорядження.

Пошук порад

“Дурний вважає правильними свої вчинки, та мудрий той, хто дослухається порад” [5, с. 649]. “Вислухай пораду й прислухайся до повчань, щоб зрештою набратися мудрості” [5, с. 658], - сказано у Біблії.

З цих двох уривків бачимо, що дуже важливою частиною успіху є завжди питати поради, тим більше у питаннях, що стосуються фінансів і розпорядження ресурсами. Самостійно приймаючи рішення ми часто позбавляємо себе можливості поглянути на картину в цілому і не бачимо усіх проблем, що можуть трапитися нам на шляху. Питати пораду завжди корисно, навіть якщо вона виявиться невдалою, адже це ні до чого нас не зобов'язує, а лише дає ширший погляд на ситуацію. Проте питати пораду теж треба уважно і звертатися до перевірених джерел і людей. Це можуть бути члени нашої сім'ї,

друзі, близькі нам люди чи експерти, в яких ми не сумніваємось. Такі книги як Біблія також можуть слугувати джерелом порад і принципів на яких можна базувати свої рішення. Є гарний принцип, який я почув від знайомого бізнесмена щодо того, яких порад треба уникати. Він сказав мені: “Не варто прислухатися до людей, життя яких не відповідає твоїм цінностям і переконанням”.

Коротко підсумовуючи цей пункт, можна сказати, що успішна персона за Біблією – це, перш за все, розпорядник, він має усвідомлювати, що його основна задача - це менеджмент, а не володарювання, він має шукати мудрості і старанно працювати, має бути вірним, чесним і смиренно, без лишньої самовпевненості шукати порад і не боятися звертатися по допомогу.

2.3. Аналіз сучасного добробуту та його історичних передумов

У цьому пункті хочеться навести дуже цікаве дослідження, що було побудоване на вивченні того, як формувалися країни американських континентів. Варто зауважити, що у питанні впливу християнства на формування економіки ми не можемо стверджувати однозначно, але можемо лише скласти припущення базуючись на окремих елементах, історичних фактах чи подіях та складаючи їх до купи як пазли. Тож це дослідження буде ще одною частиною того самого пазлу.

У книзі “Чому нації занепадають” Аджемоглу Робінсон пробує зрозуміти чому ж існують такі різні відмінності у доходах і стандартах життя між країнами. Чому одні живуть багаті і забезпечені, а у інших постійні проблеми. У книзі представлено багато прикладів, але у цій роботі ми зосередимось на історії Мексики та США. Автор розповідає про місто Ногалес, що знаходиться на кордоні між цих двох держав та має дві частини, що розділені величезним парканом. У північній частині міста більшість дітей ходить до школи, а більшість дорослого населення має повну середню освіту. Населення в середньому здорове і має високу тривалість життя у порівнянні зі світовими

стандартами. Тут розвинуті послуги охорони здоров'я і соціального забезпечення, а середньорічний дохід на одне господарство сягає більше 30 тис. доларів. Доступними є усі блага цивілізації, електрика, телефони, системи каналізації, мережі доріг та охорона закону і порядку. Жителі не бояться за своє життя і безпеку, не бояться інвестувати гроші і робити бізнес. Вони можуть голосувати за зміну мера, обирати конгресменів чи сенаторів. Демократія для них лежить в основі. Життя ж на південь від паркану виглядає дещо інакше. Середньорічна доходи домогосподарств складають близько третини доходів північного Ногалеса. Більшість дорослого населення не має середньої освіти, а діти переважно не ходять до школи. Матерів турбує високий рівень дитячої смертності. Тривалість життя є значно меншою, а умови охорони здоров'я жахливі. Зручних доріг практично немає, немає і правил та інститутів які би охороняли закон і порядок. Злочинність процвітає, відкривати бізнес дуже небезпечно. Корупцією пронизані усі ланки уряду і отримати будь-який дозвіл надзвичайно важко. Демократія лише зароджується у цьому регіоні, адже до 2000 року південний Ногалес був під контролем корумпованим контролем Інституційної революційної партії. Чому ж існує така різниця і рівні життя, чим це зумовлено? Цікавим є те, що де-факто це одне місто, але воно розділене на дві частини парканом-кордоном. Тобто обидві частини знаходяться у одному кліматі, мають практично однакове географічне положення, не мають різниці у хворобах чи мікробах, мають однакове походження також і жителі цих двох частин. Як ви могли уже здогадатися, існує досить просте пояснення – північний Ногалес розташований на території США, де є розвинуті економічні та соціальні інститути, а південний перебуває під контролем Мексики, де цього всього немає. Причина такої різної відмінності криється у формуванні обох суспільств що почалося ще у період ранньої колонізації Америки. Колонізація Америки починалась з захоплення південної частини континенту. Іспанські мореплавці діставшись берегу проголосили територію своєю, поступово почавши захоплювати та підкорювати місцеві народи. Спочатку їм не вдавалося змусити племена працювати і добувати для них золото, але врешті вони

знайшли державу гварані, яку легко захопили і примусили працювати на себе. Так утворилося місто Асунсьйон, столиця сучасного Парагваю. Жорстоко поводження з місцевими, звірства, насильства та грабунки були абсолютно нормальним явищем і навіть офіційно дозволеним і схваленим. Просуваючись далі, Іспанці дійшли до території Мексики під керівництвом відомого Ернана Кортеса. Стратегія захоплення була дуже ефективна. Вона полягала у захопленні місцевих лідерів і шляхом погроз змушення місцевих жителів платити данину і працювати. Звірства іспанців були страшними. Деяких лідерів вони мордували до смерті. Така система лишалась ще дуже довгий час і якогось розвитку чи гуманізації видно не було. Однак, на північні території іспанці уже не дійшли, там висадились англійці. Оскільки Англія трохи запізнилась, північні землі це єдине, що лишалося вільним. Тут уже не було тієї кількості золота і срібла, як на півдні, також не було і величезної кількості тубільців готових працювати під примусом. Англійці пробували встановити такі ж порядки колонізації, як використовували іспанці, але у них нічого не вдалося. Місцеві лідери корінних племен були розумнішими і не піддавались на провокації англійців, бо чули про події на півдні. Пройшовши часи голоду і розчарування, англійці нарешті зрозуміли, що можна самим працювати, а з корінними народами можна вести співпрацю, а не захоплювати їх. Вони почали вводити закони моралі, воєнні закони і Божі. Англійський уряд змінив тактику. Із 1618 року замість створення примусових колоній з рабством, вони почали заохочувати людей їхати на освоєння нового світу шляхом дарування землі розміром 50 акрів на новому континенті. У 1619 році була створена Генеральна Асамблея, люди мали право голосувати, запроваджувались закони та інституції, це був єдиний вихід для економічно життєздатної колонії, що давала би колоністам стимули для інвестування й копіткої праці. Так було покладено початок демократії, що зараз є основою розвитку Сполучених Штатів Америки [9, с. 11-28]. Такий розвиток інституцій та головних засад, на яких тримається більшість сучасних економічно розвинутих суспільств, підкреслює їхню вирішальну роль у формуванні успішної економіки.

Висновки до розділу II

У цьому розділі багато уваги було присвячено конкретним сферам життя: робота та праця, кар'єра, пенсія, відпочинок, поради для робітників та роботодавців та партнерство, було надано огляд того, що з приводу них сказано у Біблії та які конкретні принципи можна з них взяти як для життя окремих суб'єктів економічної діяльності, так і для крупних корпорацій і держав. Також було розглянуто ті принципи на яких має базуватися успішний учасник економічних відносин з виділенням конкретних сфер і порад. Наостанок, було дослідження впливу Біблійних цінностей на формування Мексики та США та підкреслено значущий вплив християнських цінностей на розвиток або занепад їхніх економік.

РОЗДІЛ ІІІ

СУЧАСНИЙ СТАН УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

3.1. Пропозиції щодо ідеального використання Біблійних принципів для особистих, підприємницьких та державних масштабів

Проаналізувавши той матеріал, який викладено у Біблії стосовно усіх сфер життя, як окремої особистості, так і підприємств і держав, а також політики найбільш успішних держав і компаній, хочу запропонувати виробити конкретні практики для кожного рівня. Тож, у цьому пункті метою є виробити щось на зразок практичного посібника про те, як використати усі поради Біблійних принципів. Однією з задач цієї роботи було зрозуміти те економічне вчення і ті принципи, які були заховані у Біблійному вченні. У попередньому розділі було надано досить детальний огляд кожного пункту і виділено головні ідеї та принципи по кожному з них. Цей пункт буде розділено на дві частини, у першій буде надано рекомендації для суб'єктів економічної діяльності та фізичних осіб, а у другій частину поговоримо про Державу та масштаби підприємств та корпорацій.

Тож, підсумовуючи пропозиції, що ми бачимо у Біблії, ідеальний суб'єкт економічної діяльності має ставитися до власності, як до об'єкта розпорядження, а не власності. Він буде ставити собі за мету не накопичити ресурси, а використати їх для примноження і на благо інших старанно працюючи та докладаючи усіх зусиль. Одночасно з цим він має розвивати у собі почуття задоволеності та завжди знати межу аби не накликати на себе проблеми. Він також постійно вкладає у нові знання, постійно учить і примножує мудрість. Він чесний і справедливий, завжди дотримується свого слова і виконує обіцяне. Завдяки цьому у нього завжди гарні зв'язки з партнерами і люди йому довіряють. Він лідер і завжди рухається уперед. Наостанок, він не буває надміру самовпевненим, а завжди шукає поради і прагне дослухатися до мудрих порадників.

Другим пунктом погляньмо на пропозиції щодо держав та корпорацій. Вони в чомусь перетинаються з порадами до окремих суб'єктів, але також мають свої особливості. З того, що схоже це те, що представникам влади та керуючих органів так само варто дотримуватися принципу розпорядження, а не власності. Тобто кожен управлінець прагне якомога більше використати наявні у нього ресурси на благо того органу, де він працює. Також усі вони так само прагнуть до розвитку, пошуку нових знань, інновацій та порад. Також, додатковою порадою є вчасно виплачувати усі платежі і не затримувати оплати. А партнерства варто шукати з тими, хто схожий з вами за прагненнями і цінностями, у такому випадку співпраця буде якомога продуктивнішою і максимально плідною. А щодо організаційної структури варто пам'ятати, що кожна людина цінна на своєму місці і як організм не може працювати без однієї з частин так само і в будь-якій організації важливі усі від двірника до топ-менеджера.

Наостанок, хочеться навести цитату з Біблії: “Поводьтеся з іншими так, як ви б хотіли, щоб інші поводитися з вами” [5, с. 1152]. Це є найбільшою і всеохоплюючою пропозицією щодо використання усіх принципів у своєму житті, державі чи корпорації. Якщо кожен буде ставитися до інших так, як би він хотів, щоб ставилися до нього життя для усіх нас буде значно кращим.

3.2. Сучасний стан України та відповідність християнським нормам

Звісно, тема, за яку душа болить найбільше, це те, як же зробити нашу рідну економіку України краще. Однак, для того, щоб вирішити проблему треба її для початку детально дослідити. Тож саме цьому і буде присвячено два останні пункти останнього розділу цієї роботи. У цьому пункті метою є проаналізувати ті сфери, про які йшлося у роботі і якомога точніше зобразити стан речей по кожному з пунктів. Після цього надати короткі тезові рекомендації про те, що можна зробити для покращення ситуації, якщо це буде потрібно.

Робота в Україні

Почнемо з базових термінів, за даними Державної служби статистики України маємо таку статистику:

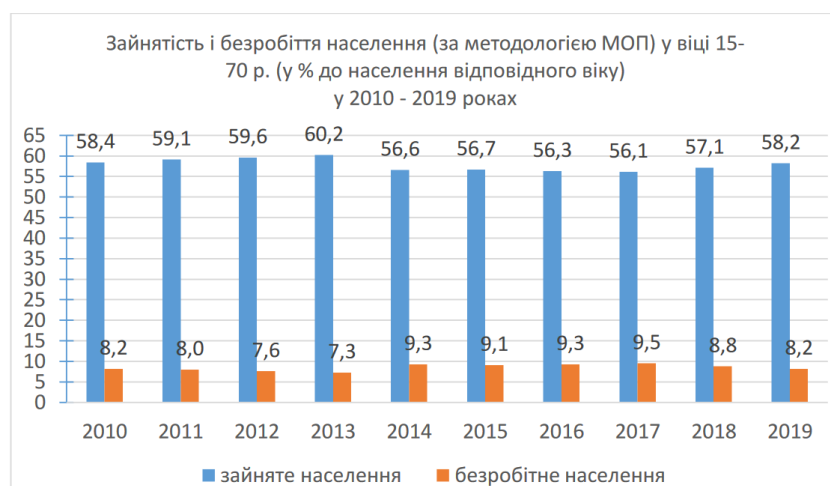

Рис. 1.1. Зайнятість і безробіття населення

Джерело: Держстат України. Зайнятість і Безробіття (2019) [10]

Природній рівень безробіття у світовій спільноті вважається на рівні 2-3% від загальної кількості зайнятих, відповідно, бачимо, що в Україні цей показник у декілька разів вищий за нормальний. Проте, існує ймовірність, що має місце не проблема відсутності трудолюбства у громадян України, а скоріше Вірності і Чесності. Україна все ще приходить в себе після залишків пострадянського габітусу та силового підприємництва. Саме тому, більшість підприємств наймає працівників незаконно, оплачуючи їхню працю в конвертах. Незважаючи на

цей недолік, Українці все ж наполеглива і здібна нація, це підтверджують передові позиції Українських спеціалістів ІТсектору. За даними статті “ІТ в Україні: цифри, перспективи та бар’єри”, експорт українських комп’ютерних послуг зростає приблизно на 20% щороку протягом останніх 7 років, а частка ІТв експорті України уже сягнула 8,29% у 2020 році. Варто зауважити, що подібне зростання є феноменальним, адже середній показник зростання ВВП є в кращому випадку в районі 2-3% [11]. Це показує те, що Україна має гарний потенціал до розвитку і чимало розумних людей, єдине, що ще варто зробити це покращити умови і створити кращі інститути для правильного регулювання.

Борг України

Це напевно одна з тем, де Україна дійсно потребує суттєвого перегляду своєї політики. За даними Міністерства Фінансів (2022) маємо таку статистику:

	Зовнішній державний борг		Валовий борг (ВЗБ)			держборг / ВЗБ
на 31.12.2009	26 519		103 396			25.6%
на 31.12.2010	34 760	+8241 +31.1%	117 343	+13947 +13.5%		29.6%
на 31.12.2011	37 475	+2715 +7.8%	126 236	+8893 +7.6%		29.7%
на 31.12.2012	38 659	+1184 +3.2%	135 065	+8829 +7.0%		28.6%
на 31.12.2013	37 536	-1123 -2.9%	142 079	+7014 +5.2%		26.4%
на 31.12.2014	38 792	+1256 +3.3%	126 308	-15771 -11.1%		30.7%
на 31.12.2015	43 445	+4653 +12.0%	118 729	-7579 -6.0%		36.6%
на 31.12.2016	45 605	+2159 +5.0%	113 518	-5211 -4.4%		40.2%
на 31.12.2017	48 989	+3385 +7.4%	116 578	+3060 +2.7%		42.0%
на 31.12.2018	50 462	+1473 +3.0%	114 710	-1868 -1.6%		44.0%
на 31.12.2019	48 941	-1522 -3.0%	121 739	+7029 +6.1%		40.2%
на 31.12.2020	53 721	+4780 +9.8%	125 690	+3951 +3.2%		42.7%
на 31.12.2021	57 197	+3476 +6.5%	129 711	+4021 +3.2%		44.1%
на 31.03.2022	59 198	+2001 +3.5%				

Рис. 1.2. Динаміка зовнішнього державного боргу і валового зовнішнього боргу (ВЗБ) України з 2009 по 2022 рр. (млн. дол. США)

Джерело: Мінфін (2022) [12]

Бачимо, що за останні 13 років наш борг невпинно зростає і динаміка зберігається незмінною. За даними державного веб-сайту “Ціна Держави” ми дізнаємось, що за відсотки за запозиченнями держава змушена платити близько 10% від усіх витрат держави. Це майже стільки ж скільки ми витрачаємо на медицину [13]. Це приголомшуючі цифри. У Біблії ми знаходимо таке місце:

“Нікому нічого не будьте винні, крім любові один до одного...” [5, с. 1290]. Бачимо, що така політика протирічить Біблійним порадам і судячи зі стану нашої економіки зараз не веде ні до чого позитивного. Однак, варто зауважити, що використання цих боргових активів теж може відрізнятись. І, наприклад, якщо ми беремо в борг, але при цьому розраховуємо заробити більше, то в цьому немає нічого поганого. Більше того, це навіть означає те, що ми є мудрими розпорядниками. Але наша держава витрачає гроші не на інвестиції, а на покриття інших боргів. Саме тому ситуація нашої економіки погіршується.

Інвестиції України

Почнемо з того, що у структурі видатків України немає Інвестицій взагалі. А за даними веб-сайту “Ціна Держави” єдине, що хоч найближче знаходиться до інвестицій – це витрати на освіту та на деякі галузі економіки. Отже, ми бачимо, що прямої інвестиційної політика держава не веде. Але активно наголошує на сприятливому інвестиційному кліматі та вигідних умовах для інвесторів з-за кордону. Однак, відома проблема з війною з Росією і тут не дає змоги Україні здобути впевнену позицію. Правило про таланти в даному випадку упускається і по цьому пункту Україна теж не дуже гарно себе показує.

Пенсії в Україні

Згідно з інформацією про державні видатки на порталі “Ціна Держави” ми бачимо, що витрати на пенсію займають друге місце у видатках України, поступаючись лише освіті. Цікаво, що у Біблії практично немає згадок про пенсію. Ми знаходимо, що поки у людини є фізичні і розумові сили до роботи вона має працювати. Наприклад, відомий історичний персонаж Мойсей, коли почав визволення Єврейського народу з Єгипту був у віці 80 років і Богу він не здавався надто старим для виконання поставленої місії [5, с. 58-103]. Вік не має заважати нам виконувати наше призначення. Звісно, з плином часу тип роботи може змінюватися, у молодому віці ми більш активні і можемо встигати більше, а ближче до похилого віку переключити фокус на роботу, що вимагає

життєвої мудрості і досвіду. А якщо ж ми за життя встигли заробити достатньо фінансів для забезпечення свого існування до кінця життя, Біблія наголошує на ідеї присвячення свого часу служінню і допомозі іншим: це може бути ваша сім'я, учні чи просто будь-то, хто потребує мудрої поради. Складно стверджувати, що така пенсійна система, що є у нас геть не годиться, але закрадається враження, що щось ефективніше все ж існує.

Збереження в Україні

В Україні є проблеми зі збереженнями на державному рівні. Основний, який записаний у Біблії, Книзі Приповістей у 30 главі: “Оці ось чотири малі на землі, та вони вельми мудрі: мурашки, не сильний народ, та поживу свою заготовлюють літом” [5, с. 663]. Цар Соломон, хто є автором книги Приповістей багато звертався за прикладом роботи саме до мурах і ось ще один приклад того, що він радить нам у них запозичити. В народі є ряд приказок, що повторюють цей принцип, на зразок: “Готуй сани влітку”. Планування і передбачення майбутніх витрат за рахунок конкретних дій сьогодні – ось той принцип, який я виділив для себе. Цей принцип також частково співпадає з тим, про що говорилося у розділі про Борг. Коли ми беремо в борг ми забираємо ресурси з майбутнього і через це ризикуємо потрапити в проблему. Коли ж ми робимо збереження і передбачуємо майбутні витрати ми вкладаємо ресурси у майбутнє, тим самим збільшуючи свій спокій стосовно майбутнього. Варто також додати, що на рівні домашніх господарств та фізичних осіб ситуація не ідеальна, але набагато краща. Адже більшість Українців мають власну землю, городи, роблять запаси і живуть з думкою про майбутнє.

Податки в Україні

“Скажи ж нам, як здається Тобі: чи годиться давати податок для кесаря, чи ні? ... Покажіть Мені гріш податковий. І принесли динарія Йому. А Він каже до них: Чий це образ і напис? Ті відказують: Кесарів. Тоді каже Він їм: Тож віддайте кесареве кесареві, а Богові Боже” [5, с. 1103] – цей уривок записаний у

Біблії, Євангелії від Матвія у 22 главі. З цього уривку можемо взяти досить чіткий принцип стосовно оподаткування. Часто ми чуємо про те, що у державі несправедливі податки, або ж що їх постійно розкрадають і який взагалі сенс їх давати. В Україні немає чітких даних про ухиляння від оподаткування, але той факт, що у нас офіційний рівень безробіття у 3 рази вищий за середній, а більшість людей отримують офіційно мінімальну заробітну плану може наштовхнути на припущення, що велика частина доходів українців не оподатковується. В Україні зараз є певне таке порочне коло, держава не до кінця виконує свою функцію по мудрому управлінню грошима людей, люди не віддають державі гроші і в результаті держава не може свою функцію робити повноцінно, а люди не задоволені діями держави.

3.3.Перспективи України та шляхи удосконалення

- Духовність Українців

Українці є християнською державою уже не одне століття. Кожен українець має високі почуття моралі, гідності і честі. Це видно бодай з того наскільки жертівними і відданими показують себе громадяни у війні проти Росії. У нас у містечку може не бути магазину, але обов'язково буде церква. Згідно з дослідженнями наведеними у статті *“ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО І ЦЕРКОВНО-РЕЛІГІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН: ТЕНДЕНЦІЇ 2010-2018 рр.”* бачимо, що віруючими себе вважають більше 90% жителів Заходу і близько 59% жителів Півдня. Відповідно усі передумови для впровадження цінностей у нас уже є. Основною задачею є їхня правильна реалізація [14].

- Гарні початкові умови

Українці чомусь часто недооцінюють ті умови для розвитку, що має їхня країна, але насправді їх є дуже багато. У цьому підпункті будемо говорити про 4 основні. По-перше, це вигідне географічне розташування. Звісно, через війну з Росією його таким важко назвати, але після перемоги воно однозначно покаже

свої плюси, адже ми знаходимось на перетині важливих логістичних шляхів і маємо вихід до моря. Друге, це людський капітал, за даними, що наводились у сфері IT та враховуючи загальну кількість українців, що працюють закордоном, можемо сказати, що у нас завжди вистачало кадрів, але не завжди вистачало вдалого менеджменту. По-третє, аграрний сектор, Україна має одні з передових у світі запасів чорнозему і є серед лідерів експорту сільськогосподарської продукції. Проте в Україні дуже низький рівень інновацій та ефективності використання земельних ресурсів, що теж є чудовим підґрунтям для подальшого розвитку. І четверте, це низький розвиток обробної промисловості, про що уже згадувалося вище у роботі. Якби, використовуючи усі наявні ресурси, збільшити ще й обробну промисловість, економіка України була би уже на рівні європейських держав.

- Податкова Реформа та реформа сфери праці

У попередньому пункті ми оглянули ту ситуацію, яка є наразі і вона, м'яко кажучи, неприємна. Довіра до влади низька, економіка значною мірою знаходиться у тіні, як і бажання платити податки. В Україні низькі податки порівняно з розвинутими країнами, але їх усе одно не всі платять. Нам необхідно реформувати систему оподаткування, ввести правильні інституції для належного контролю, зробити чіткий облік усіх видів підприємницької діяльності і проводити роботу над прозорістю використання грошей платників.

- План Маршала 2.0

На жаль, чи, на щастя, ми живемо у часи війни. Війна це жахливо у будь-якому прояві, але якщо уже так сталося, то треба використати ці умови для змін та реформації. Однією з таких перспектив є реалізація плану Маршала для України. За словами Богдана Данилишина, що залишив свій коментар у інтернет-виданні "Економічна правда" цей план почали розробляти ще у 2017 році і спрямовувався він на довгострокову підтримку України. Проте, це тільки лишалося планами аж до початку російської війни у 2022 році. Зараз же мова

про нього активно йде і можемо сподіватися на його подальше втілення. Для того, щоб бути готовими до цього плану нам потрібно вирішити проблему управління, ретельно попрацювати над органами влади і зв'язком між керівниками і виконавцями. Також виключити некомпетентних службовців та дати місце відповідальним та ефективним управлінцям. Метою плану є відновлення України, тому нам, як державі, потрібно буде усі сили зосередити на відновленні та налагодженні зв'язків між провідними галузями промисловості аби забезпечити реалізацію плану. Додатково варто інвестувати у обробну промисловість аби розмістити на територіях України нові потужності. Також буде необхідним ретельно проаналізувати структуру промисловості та відбудовувати або уже створювати ту, яка буде відповідати сучасним стандартам і потребам. Та наостанок зробити максимально вигідні умови для інвестицій в Україну і на певний час зняти всі обмеження у цій сфері, звільнити від податків та стимулювати розвиток технопарків [13].

Висновки до розділу III

У цьому розділі ми підсумували пропозиції щодо ідеального використання Біблійних принципів у розрізі персональних економічних дій та на рівні держав та корпорацій. Розглянули сучасний стан України за сферами роботи, боргу, збережень, інвестицій, пенсій та проаналізували відповідність української політики християнських принципам. Також, розглянувши перспективи України, можна сказати, що це унікальна країна з безмежними можливостями для розвитку. У нас є усі необхідні передумови для процвітання та розвитку. Так, зараз як видно з перших пунктів цього розділу у нас вистачає проблем і невирішених питань і це все ще нам потрібно буде якось реформувати. Але загалом передумов набагато більше, ніж перешкод, тому віримо у краще, ґрунтуємось на правильних цінностях і робимо усе, що від нас залежить аби привести Україну у краще майбутнє!

ВИСНОВКИ

У теоретичній частині цієї роботи було досліджено історію формування економічної думки від самого її зародження до сучасного капіталістичного устрою та показано, що вплив християнства та християнських цінностей є незаперечним. Також було розглянуто основні поняття економічної думки, такі як багатство, гроші, прибуток, майно, бідність та інші та показано вплив, що мало на них християнство. У практичній частині роботи увага була приділена пошуку і дослідженню ключових принципів та ідей щодо управління економікою і всім, що прямо чи опосередковано пов'язане з підприємницькою діяльністю, які можна використати як кожному з нас у вирішенні повсякденних питань, так і застосувати на рівні великих компаній і навіть держав. Це стосувалося усіх сфер, починаючи від принципів роботи, кар'єри та пенсії та закінчуючи порадами, щодо успішного ведення партнерства. За допомогою цієї частини було сформовано стислий виклад усіх принципів, що ми можемо взяти з Біблії та застосувати безпосередньо у житті. Також важливою частиною дослідження стало порівняння розвитку економіки США та Мексики, де США будувалась на законах моралі і Біблії, а Мексика на принципах примусу і насилля. Та відображення того, наскільки сильно основа побудови держави на правильних цінностях дає надійне підґрунтя для розвитку та зростання. В останньому розділі було проаналізовано ключові аспекти та побудовано моделі ідеального використання Біблійних принципів як на особистому рівні, так і на рівні держав та підприємств. Також ми проаналізували Україну за сферами роботи, боргу, збережень, інвестицій, пенсій та показали ті місця, де українська політика розходиться з Біблійною та надали поради, щодо виправлення та покращення цієї ситуації. Наприкінці було оглянуто можливості та перспективи, що має Україна для побудови сильної держави, що базується на ефективних та дієвих принципах Біблійної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Возьний К. Економічні ідеї християнства: витоки, розвиток, проблеми. 2010. С. 19-31.
2. Best-selling book. 2021. URL: <https://www.guinnessworldrecords.com/world-records/best-selling-book-of-non-fiction> (дата звернення: 19.03.2022)
3. Гаврилов Є. Соціологи підраховали кількість вірян на Землі: найбільше християн і мусульман. 2012. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIETY/sotsiologi_pidrahuvali_kilkist_viry_n_na_zemli_naybilshe_hristiyan_i_musulman.html (дата звернення: 22.03.2022)
4. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ. 1994. 534 с.
5. Свята Біблія: Сучасною мовою /BibleLeagueInternational. Crete, Illinois, 2007. с. 1403
6. Некрасов В. 19 речей, на які ми витрачаємо занадто багато грошей. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/02/27/657539/>(дата звернення: 30.03.2022)
7. Лалу Ф. Компанії Майбутнього. Київ. 2014. 544 с.
8. Інтерв'ю із засновником AlibabaGroup Джеком Ма. 2019. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/konkurenciya-idey/kitayska-gramota-interv-yu-iz-zasnovnikom-alibaba-group-dzhekom-ma-50056501.html> (дата звернення: 30.03.2022)(дата звернення: 30.03.2022)
9. Аджемоглу Д., Робінсон Д. Чому нації занепадають. Київ. 2012. 440 с.
10. Держстат України. Зайнятість і Безробіття. 2019. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/pro_stat/Prosto/zainiat/zan_bez.pdf(дата звернення: 30.03.2022)

- 11.ІТ в Україні: цифри, перспективи та бар'єри. 2021. URL:<https://dlf.ua/ua/it-y-ukrayini-tsfri-perspektivi-ta-bar-yeri/#2>(дата звернення: 01.04.2022)(дата звернення: 01.04.2022)
- 12.Зовнішній державний борг України. 2022. URL:
<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/foreign/> (дата звернення: 01.04.2022)
- 13.Ціна держави: Видатки. 2021. URL: <http://old.cost.ua/budget/expenditure/>
(дата звернення: 05.04.2022)
- 14.ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО І ЦЕРКОВНО-РЕЛІГІЙНОГО
САМОВИЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДЯН: ТЕНДЕНЦІЇ 2010-
2018рр. 2018.URL:
https://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_Religiya.pdf(дата звернення:
[08.05.2022](https://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_Religiya.pdf))(дата звернення: 01.05.2022)